

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

Степанюк А.В., Міщук Н.Й., Жирська Г.Я., Барна Л.С.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

e-mail: stepanjuk@chem-bio.com.ua

Донедавна в освітній традиції домінувала антропоцентрична спрямованість аналізу та викладання природничих дисциплін, яка формувала уявлення про другорядність для суспільства закономірностей, що відбуваються в живій природі, звеличувала сутність людини над іншими природними системами. Така спрямованість мислення привела до ігнорування законів природи в усіх формах діяльності людини. Склалася ситуація, яку психологи визначають як стан деформації екопсихологічної свідомості людини. Констатується відсутність екологічних установок та ціннісних орієнтацій у повсякденній поведінці. Стихійний інформаційний потік екологічного змісту в буденному сприйнятті не забезпечує системності та цілісності екологічного знання в свідомості людини, а відтак формується домінанта екологічної безвиході, приреченості, фатальності.

За сучасними уявленнями, що базуються на більш глибокому вивченні параметрів реальності, природа володіє парадоксальними антономічними властивостями, що включають співіснування протилежних і взаємовиключаючих способів буття, приміром, порядок і хаос, випадковість та необхідність. На відміну від діалектичного, антиномний підхід не лише враховує полярність, але і вважає їх правомірними і пропонує шукати шляхи адаптації до них.

Модель нової саморегулюючої «творчої» картини світу охоплює і всі

соціальні сфери життя, оскільки поняття «природа» поєднує всебічний взаємозв'язок всіх матеріальних, енергетичних та інформаційних феноменів, включаючи суб'єкт-суб'єктні відносини. В вузькому розумінні слова під природою розуміється її творчо-організуюча сила, тобто динамічний аспект.

Ми пропонуємо в межах культуротворчої тенденції освіти діяльнісно-ціннісно-орієнтовану модель природничо-наукової освіти, яка базується на основних законах об'єктивної реальності. Згідно неї людина повинна проїнятися системним мисленням (що поєднує екологічне та біосферне мислення), перейти до рівноправного співробітництва з природою, усвідомити, що не має права піднімати руку на те, що нею не створено, що вона переексплуатує природу, в якій людина запрограмована в основному лише як біологічний вид, без його все зростаючих соціальних потреб.

Необхідно формувати знання нового типу, що є синтезом істини та цінностей, те знання, що не дасть розірватися зв'язку, який поки що ще поєднує людство з джерелом його існування — природою. Стратегія поведінки людини в біосфері повинна полягати в гармонійному співіснуванні людини з природою на основі усвідомлення її законів та корегування своєї діяльності згідно до них. Тому зміст навчального матеріалу про живу природу потрібно переосмислити з цієї позиції.

Засобом формування стратегії поведінки людини в біосфері є формування в учнів цілісних знань про живу природу, які адекватно відображають функціональну цілісність біологічної реальності. Навчити школярів жити згідно з загальними законами природи, враховувати їх у своїй щоденній діяльності ми можемо лише сформувавши глибокі переконання щодо цілісності та системності живої природи. Учні повинні усвідомити себе невід'ємною частиною біосфери, маленьким гвинтиком

цього великого і могутнього механізму, який може працювати лише злагоджено з цілим механізмом. В іншому разі він сам піддається руйнації (це в кращому випадку), або, якщо це стосується сукупної діяльності людства як виду організмів, може вивести з ладу весь механізм (глибока екологічна катастрофа).

Описані ідеї використані авторами при конструюванні шкільного підручника «Біологія – 8 клас», який пройшов належну апробацію та рекомендований МОН України до друку у 2016 році, як української, так і російською мовами.

ЗАСОБИ ІНТЕГРУВАННЯ ОСВІТИ ДЛЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ШКІЛЬНИЙ КУРС БІОЛОГІЇ

Степанюк А. В., Степанюк Т.О.

Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

e-mail: stepanjuk@chem-bio.com.ua

Існує принаймі два шляхи інтегрування освіти для стабільного розвитку в навчальний предмет «Біологія»: через формування світогляду на засадах концепції стабільного розвитку засобом навчального матеріалу шкільного курсу біології; впровадження нових підходів освіти для сталого розвитку, що реалізують можливості школярів висловлювати та відстоювати власну точку зору, мислити критично, робити ґрунтовний вибір між альтернативами, вчитись працювати в команді тощо.

В даний час все більше науковців починає розуміти, що для того, щоб відновити порушений баланс між суспільством і природою необхідно змінити спосіб життя людини, включивши в практику її життєдіяльності екологічні імперативи. Складність ситуації полягає в тому, що вони діють лише в суспільстві, якому притаманний відповідний світогляд і екологічна